GAZETA KRAKOWSKA

Nro 92.

Z KRKOWA DNIA 15 LISTOPADA 1820 ROKU WE SRODĘ

Z Warszawy d. 7 Listopada.

RAPPORT RADY STANU

o *dwuletnich czynnosciach Rządu*, *czytany na drugim posiedzeniu Izb połączonych dnia 1480 Września r. b.*

(Ciąg dalszy.)

Policyia Kraiowa.

Lubo ludność kraiu i stolicy w dwóch upłynionych latach zwiększoną została, wszędzie iednak spokoynie zachowali się mięszkańcy, i wtym względzie nic Policyi do działania nie zostało.

Nie było także żadnych zaraźliwych chorób ani na ludzi, ani na bydło, lecz na to mieysce zagęściły się nagłe śmierci, których naliczono przeszło tysiąc przypadków, a co naysmutnieysza, zdarzyło się samobóystw 188.

Pogorzele w stolicy rzadkie, liczby 16tu nie przechodzą, lecz klęski pożarów w kraiu były znowu liczniey sze, i nieszczęśliwe w swych skutkach. Spłonęły miasto Radomsko, Biała, Sokołów, Kunów, wiele także innych miast i wsi, częścią ogniem, częścią gradobiciem dotkniętych zostało.

Wsparcie pogorzałych mieszkańców podług ścisłych zasad uskuteczniono przez allewiacyie w podatkach i pomoc z Towarzystwa Ogniowego.

Postanowienie Rządu dnia 15 Czerwca 1819 roku upowszechniło po miastach narzędzia do gaszenia pożarów, a Policyia nabycie ich ułatwia.

Pod względem bezpieczeństwa publicznego pocieszaiące przywieść można postrzeżenie ze śledztw i doniesień policyynych wyciągnięte, iż lubo gdzie niegdzie odkryto cząstkowe łotrowstwa, i winowaycy chwytani, natychmiast pod Sąd oddani zostali, przecież wgóle rzadsze widzieć się dały zbrodnie naiazdów, morderstw i rabunku. Trudniey przychodzi przypadki podpalania i kradzieży wykorzenić.

Izba Poselska w uwagach swoich nad Rapportem Rady Stanu żądała lepszego nad złodzieystwem dozoru. Wasza Cesarsko-Krolewska Mość sam uważałeś, iż na tak ogólne żądanie trudno stanowczey dać odpowiedzi, przecież postanowienia Rządu przepisuiące prawidła ostrożności przy przenoszeniu się z iedney do drugiey gminy, urządzenie, które względem służących nowy zaprowadziło porządek, zalecona urzędom policyynym baczność na wydawane świadectwa i na ludzi podeyrzanych, wreszcie oczyszczanie kraiu przez częste rewizyie z włóczęgów próżniackie życie wiodących, wszystko to uważać należy za środki zapewnienia mieszkańców od kradzieży.

Staranne za dal wykonanie tych przepisów po gminach, teraz lepsze skutki ściągnąć powinno.

Niedostatku pierwszych potrzeb ży-

cia nigdzie w kraiu nie doświadczono. Wyciągi okazały, iż w dwóch latach ostatnich spotrzebowała stolica

Wołów	—	—	60,918.
Cieląt	—	—	61,056.
Skopów	—	—	51,935.
Wieprzów	—	—	45,800.

Oszacowanie tych artykułów średnią ceną, wyniosłoby przeszło ośmnaście millionów.

Urodzaie w obudwóch upłynionych latach były po większey części obfite, a cena zbóż przez zatamowanie (iak się iuż wyżey rzekło) wewnętrznego handlu, tak w roku zeszłym upadła, iż co w roku 1818 średnia proporcyia ceny wcałym kraiu wynosiła:

Żyta korzec po złp.	—	—	22.
Przenicy	—	—	35.
Owsa	—	—	$12\frac{1}{2}$.
Jęczmienia	—	—	17.

W roku 1819 spadła na

złp.	$12\frac{3}{4}$	korzec	Żyta.
—	23	—	Przenicy.
—	$6\frac{3}{4}$	—	Owsa.
—	$9\frac{1}{2}$	—	Jęczmienia.

W stolicy nayznakomitszą stanowiącey konsumpcyią utrzymywała się średnia wtymże roku cena:

Żyta korzec po złp.	—	—	$16\frac{1}{2}$.
Przenicy	—	—	27.
Owsa	—	—	$9\frac{1}{2}$.
Jęczmienia	—	—	$13\frac{1}{2}$.

Paszporta za granicę wydawane uczyniły dochodu:

W roku 1818 złp.	—	—	48,900.
— 1819	—	—	52,932.

Biorąc w ogóle, dwóchletni ten przychód przeniósł poprzedzaiące lata summą złp. 19,582.

Lecz przy swobodnych obywateli Królestwa Polskiego ze wszystkiemi sąsiedzkiemi Państwami związkach, od strony tylko Austryi trudności dotąd są doświadczane. Wasza Cesarsko-Królewska Mość raczysz zapewne z dobroczynney swoiey nad tym kraiem opieki, wyiednać wzaiemne względy w uznawaniu paszportów, które Rząd tuteyszy ciągle zachowuie.

Szpitale publiczne zarządzane były podług rozwiianych stopniami prawideł Rady ogólney i Woiewódzkich do tey części Administracyi zaprowadzonych. Skutkiem woien, zmiany Rządów i władz temi Instytutami opiekuiących się, zawikłany był stan funduszów i własności szpitalnych, i wymagał czasu do wyśledzenia i zebrania potrzebnych wiadomości. Przecież za pośrednictwem Rad wspomnionych, znaczny uczyniono postęp w uporządkowaniu wewnętrzney administracyi i zwróceniu funduszów do ich właściwego przeznaczenia. Postanowienie Rządu 27 Listopada 1819 roku uwalniaiące szpitale od opłaty podatków nadzwyczaynych z włości do nich należących, ulgę dla nich w wydatkach przyniosło.

Tyle użyteczne dla ludzkości zgromadzenie Siostr miłosierdzia, do Sandomierza zaprowadzonem zostało, gdzie właściwe fundusze, dotąd oddzielnie tylko nadzorowane, na utrzymanie chorych, kaleków i podrzutków będą dostateczne.

Lecz główne szpitale w stolicy naylicznieysze i pod okiem Rządu będące, wymagały tem bacznieyssey troskliwości. Aby się bliżey o ich zarządzeniu, o ich funduszach i potrzebach przekonać, Namiestnik Waszey Cesarsko-Królewskiey Mości wyznaczył z ramienia swego Kommissarzów do ich naoczney rewizyi. Dopełnili Delegowani włożonego na siebie obowiązku, i zdawszy szczegółową z czynności sprawę, umieścili wniey stosownie do porządku, przeistoczenia budowli i rachuby postrzeżenia, które Namiestnik Waszey Cesarsko-Królewskiey Mości za dogodne do ulepszenia obecnego stanu szpitalów uznał, i władzom pośrednim do wykonania polecił.

Szpitale Warszawskie, oprócz zwykłe ze skarbu etatem wydzielonego wsparcia, miały nadzwyczayny przypływ:

Z funduszu pięciu-groszówek od widowisk publicznych

W roku 1818	—	złp.	20,635.
— 1819	—	—	31,106.

Zapisy testamentowe dla nich uczynił w kapitałach.

W roku 1818	—	złp.	73,500.
— 1819	—	—	37,950.

Na poprawy budowli i potrzebne sprzęty szczególniey dla szpitalów Dzieciątka Jezus, Sgo Rocha, Sgo Ducha i Braci miłosierdzia, użyto z oszczędzeń na innych wydatkach złp. 10,700.

Chorych w szpitalach Warszawskich (bo inne pomnieysze w całym kraiu tylko 460 osób w ogóle liczyły.)

Pozostało z roku	1818	—	1110.
Przybyło —	1819	—	3653.
		Razem	4763.
Z tych umarło	—	—	793.
Wyzdrowiało	—	—	2895.
Pozostało w szpitalach na rok	1820	—	1075.

Porównanie lat dwóch ubiegłych co do śmiertelności chorych, pocieszaiący nieco widok wystawia, stosunek iey bowiem w przeciągu od 1818 do 1819 z czwartey części do szóstey się pomnieyszył.

Nie można tego o głównym Instytucie Dzieciątka Jezus powiedzieć, w którym z liczby podrzuconych niemowląt pozostaley:

Z roku	1818	—	493.
Przybyley	1819	—	989.
Razem	—		1482.
Umarło	—	—	659.
Wyszło	—	—	363.
Pozostało na rok	1820		460.

Tak smutny dla ludzkości obraz pomoru dzieci w tym Instytucie trzeciey blisko części podrzuconych dosięgaiący, który iuż zwrócił uwagę Izby Senatorskiey, pobudził Radę Stanu do wystawienia go Waszey Cesarsko-Królewskiey Mości w osobnych uwagach przy przeszłorocznym Rapporcie. Wzruszyło się na to Waszey Cesarsko-Królewskiey Mości serce, i rozkazałeś zdać sobie sprawę o sposobach ulepszenia wspomnionego Instytutu i zapobieżenia wytępiaiącey dzieci śmiertelności. W dopełnieniu Naywyższey Woli Waszey Cesarsko-Królewskiey Mości, Rada Stanu przedstawia powody tey klęski, a razem środki ku iey odwróceniu przedsiębrane.

Pomór nadzwyczayny w szpitalu Dzieciątka Jezus, oprócz zarodu w fizyczney słabości podrzutków, które powszechnie znędzniałe i zamorzone do szpitala oddaią, wynika, zdaniem lekarzów z niezdrowego powietrza szczupłości pokarmu, a szczególniey z niedogodnego i szkodliwego mieszczenia w iednymże budynku dzieci, z choremi różnego rodzaiu. Fundusze na utrzymanie dzieci, sierot w tym Instytucie, mogą wprawdzie przy uregulowanym ich wpływie bydź dostateczne, lecz na urządzenie osobney budowli do odłączenia chorych od niemowląt, nie są dostarczaiące. Tey główney potrzebie nayrychley zaradzić należy.

Kiedy zaś zamiar wybudowania nowego w odległey od miasta okolicy szpitala, któryby chorych od Dzieciątka Jezus, i z innych szpitali razem pomieścił, dla szczupłości funduszów na tak wysokie koszta, nie może teraz pożądanego skutku otrzymać; obrał Rząd środek przez ogólną Radę Szpitalną podany, który w wykonaniu łatwieyszy, wielorakie korzyści rokuie.

Szpital Sgo Ducha, Siostr Miłosierdzia Marcinkankami zwanych, przy ulicy Piwney, aczkolwiek ieden z naydawnieyszych, stoi dziś w tak ściśnionem i w koło zabudowanem mieyscu, iż położeniem swoiem, nietylko powietrze w środku miasta, zaraża, lecz chorzy w nim mimo nayw ększego starania i dozoru, ztrudnością ratowani bydź mogą. Ten więc szpital do Dzieciątka Jezus przeniesiony, chorych wygodniey tam pomieści, a połączone obu Instytutów przez Siostry miłosierdzia dozorowanych dochody, w raz z funduszem za sprzedaż budowli po szpitalu Sgo Ducha, przeznaczone zostaną na urządzenie Dzieciątka Jezus osobnego dla dzieci podrzuconych budynku. Lecz nim ten użyteczny z mysł z wszelką skwapliwością przedsiębrany, uiścić się zdoła, poczyniono w szpitalu wspomnionym w ciągu lat dwóch ostatnich w miarę możności znaczne wewnątrz poprawy. Odwrócenie nieczystego przy zabudowaniu kanału, rozprzestrzenienie dziedzińca, przeistoczenie skupionych mięszkań, zaprowadzenie siarczanych kąpieli, a mianowicie ułatwienie przez władze pośrednie sposobów do karmienia i chowania niemowląt, w okolicznych włościach stolicy;

dobroczynny wpływ na zdrowie chorych, i dzieci mieć powinny.

Więzienia.

Zamierzone urządzenie więzień i ich podział podług systematu Prawa przeszło Seymowego, nie mogło bydź do skutku przywiedzione, zależy bowiem, od organizacyi Sądów karzących. Nie zmieniły się więc co do mieysc i liczby, wyiąwszy, iż więzienie z Jędrzeiowa do przygotowanego gmachu w Chęcinach przeniesione zostało. Fundusz ogólny etatowy na utrzymanie więźniów, zwiększył się ich zarobkiem.

W roku 1818 . zł: Pol: 43,407.
W roku 1819 . — 53,636.

Pozostałości z dawnieyszych funduszów i oszczędzenia w ogóle złp. 95,000 wynoszącę, przeznaczone zostały w roku 1818 na odnowienie i uporządkowanie więzień w stolicy, które Wasza Cesarsko-Królewska Mość w naywyższey osobie swoiey dobrotliwie zwiedzić, i szczegółowym niedogodnościom niezwłoczne zaradzenie rozkazać raczyłeś; użyto ich nadto na dokończenie więzienia w Chęcinach, przerobienie więzienia w Radomiu i nadzwyczayne tego rodzaiu po Województwach potrzeby.

W roku zaś 1819 podobnyż zapasowy fundusz obrócony był na urządzenie więzienia w Kalwaryi w Województwie Augustowskiem w Summie złp. 59,000, i na dom kary i poprawy, iako też więzienia Inkwizycyyne w Warszawie w summie złp. 29,122.

Liczba więźniów wynosiła w końcu roku 1818 — —	2,229.
Przybyło w ciągu 1819 r. —	6,333.
Razem —	8,562.
Z tych wyszło z więzienia	6 180.
Umarło — — —	170.
Zbiegło — — —	134.
Pozostało więc na rok 1820 więźniów — —	2,078.

Wydarzone ucieczki więźni przypisać należy niedostateczności straży; z tego powodu zwiększono fundusze na utrzymanie stróżów płatnych po więzieniach. Dozorcy zaś za nieostrożność i zaniedbanie do naysurowszey odpowiedzialności są pociągani, a usuwaiąc przyczyny ucieczkę ułatwiaiące wysyłanym do robót więźniom, dodatkowey płacy dawać zabroniono.

Policyia Lekarska działała podług starych i iednostaynych zasad, dla tey części służby publiczney zaprowadzonych. Gdy zaś w tak ważnym przedmiocie, iakim iest ochrona zdrowia ludzkiego, nieodzownie potrzebną była dokładna wiadomość o wszystkich osobach trudniących się sztuką Lekarską, i przekonania o dowodach ich umieiętności, sporządzono więc w roku 1818 spis ogólny, z którego się okazało, iż iest w kraiu naszym:

Doktorów Medycyny i Chirurgii 114. — Magistrów Medycyny 35. — Chirurgów Igo Rzędu 61. — Chirurgów IIgo rzędu 86. — Aptekarzów 124. — Akuszerek 229. — Akuszerów 2. — Dentystów 4. — Okulistów 2.

W roku zaś upłynionym 1819 wydano pozwoleń do praktyki: Dla Doktorów 6. — Chirurgów Igo i IIgo rzędu 7. — i na założenie Aptek 5.

W czasie zdawania Waszey Cesarsko-Królewskiey Mości pierwszego Raportu z dwóletnich czynności Rządu, nie mogła bydź wiadomą dostatecznie liczba dzieci w roku 1817 ospą krowią zaszczepionych, których było 26,810. — W roku następnym 1818 40,712. — A w roku zeszłym 1819 doszła iuż ich liczba do 99 338.

Tak znakomity i szybki postęp w szczepieniu ospy ochraniaiącey, dowodzi widocznie gorliwość urzędników zdrowia i starania Rządu w rozkrzewianiu tego dobroczynnego wynalazku, a razem iest naylepsza odpowiedzią na wniosek Izby Poselskiey o iego w kraiu upowszechnienie.

Poczta.

W postępnem rozwiianiu ogólnych urządzeń, Administracyia Poczt starała się zapewnić dla wygody publiczney porządek i regularność w służbie. Poniszczone na wielu traktach domy pocztowe dla przejeżdżaiących niedogodne, i dla samey poczty niebezpieczne, wskazały potrzebę poprawienia iednych, wystawienia lub kupna drugich. Wybudowane nowe w roku 1818 domy pocztowe w Ołtarzewie na trakcie Poznańskim, w Gaci

na trakcie Białostockim, założone w Miłosny i Chrzonowicach, i kupno domu w Kielcach kosztowały złp. 157,839.

W roku 1819 podobnież ua bubowle wystawione lub zakupione w Kaliszu, Cekowie, Tarku, Kole, Dąbrowie Pleckiey, jako i Końskich, Zamościu, Brzezinach i Płocku, wydano z kassy pocztowey złp. 170,336.

Czyniąc usługę publiczną dla handlu i podróżnych, sprawione zostały na głównych traktach nowe w roku 1818. Deliżanse, a przy nich dodatkowe do ułatwienia mnożących się transportów kupieckich wozy kryte. Koszta na ten przedmiot złp. 38,880 wyniosły. 24 stacyi w ciągu dwóchletnim przybyłych, skróciło i sprostowało związek między Woiewódzkiemi i Obwodowemi miastami, na którego pewności i pośpiechu tyle administracyi kraiowey zależy.

W celu zapobieżenia nadużyciom zaprowadzone zostały po wszystkich stacyiach xięgi sznurowe, które każdemu otwarte, obeymuią dla wygody i wiadomości publiczney, równie należność opłat pocztowych i ilości koni z obowiązku utrzymywać się powinny, jako też wszelki podróżnych z Pocztmistrzami stosunki.

Lecz Izby Seymowe w uwagach swoich żądały umiarkowania opłat pocztowych i większey Poczt w konie zamożności, z powodu, iż branie w potrzebie koni obywatelskich ciężar i różne za sobą nadużycia pociąga.

Rada Stanu pragnełaby w myśl obiawioney Waszey Cesarsko - Królewskiey Mości chęci, podać sposoby dogodzenia tym Izb Seymowych życzeniom, gdyby bliżey roztrząśnięte powody nie stawały na przeszkodzie. A naprzód co do opłat pocztowych. Zamiana taxy od listów z progressyyney na iednostayną, urządzeniem ogólnem objęta, nastąpiła właśnie w skutku powszechnego na progressyyną cenę narzekania, która korrespondniących wystawiała na trudne do odkrycia w opłatach przeciążenia.

Wysokość takowey iednostayney taxy ułożona iest na pewney zasadzie braney z przecięcia lat dawnieyszych, i ieśli na bliższe odległości iest nieco wyższą, na dalsze za to o połowę się prawie zmnieyszyła. Cena także koni pocztowych po złp. dwa na milę przy dzisieyszey furażów drożyznie iest dość umiarkowaną, ile że i dawniey nawet za Rządu Polskiego, mimo większey taniości, takaż sama ciągle trwała opłata.

Co się tycze liczby koni po stacyiach utrzymywaney, w oznaczeniu iey brano za prawidło, licznieysze lub mnieysze iazdy po traktach, a gdy dziś rzadko się wydarzaią extra pocztowe podroże, nie można iuż do większey nad dzisieyszą liczby koni obowiązywać Pocztmistrzów. Jedno tylko dozwolenie im przez Rząd dzierżaw pomnieyszych włości w dobrach Narodowych, może ich nadal postawić w możności zwiększenia tey liczby. Lecz i tak niemasz prawie przykładu, iżby do zwyczayney jazdy osób prywatnych konie obywatelskie w pomoc stacyiom pocztowym dodawane były. Zdarza się to iedynie w czasie przeiazdu znakomitych dworów, a w takich nadzwyczaynych wypadkach nie podobna nigdy wymagać, aby stacyie tak znaczną ilość kilkudziesiąt, a czasem kilkuset koni, bez pomocy przystawić, i nieodzowney posługi pocztowey dopełnić mogły, zwłaszcza gdy nawet przez naiem za naydroższą cenę dostaćby ich nie mogły. W takim razie konieczney potrzeby użycia obywatelskich koni, następuie opłata właścicielom, w takiey bez żadnego potrącenia ilości, iaka od podróżuiących iest pobieraną, a wysłani urzędnicy, maią obowiązek dostrzegania i odwracania nadużycia.

Wpływy dochodów pocztowych po odtrąceniu wszelkich na Administracyią i na wyżey przytoczone liczne potrzeby kosztów, uczyniły, w roku 1818 złp. 224,048, w roku 1819 270,289, z których po zostawieniu potrzebnego na ciągłe wydatki odkładu, Wydział pocztowy obowiązany został budżetem wnieść do Skarbu publicznego w r. 1818 złp. 150,000, w r. 1819 złp. 200,000.

Z pierwszey summy, gotowizną i w części obrachunkiem za należne porterria uiścił się Skarbowi. Druga postanowieniem Rządu dnia 11 Grudnia roku 1818 do złp. 15,000 (z powodu odłożonego na budowle funduszu) zmnieyszoną została, a z niey wypłacił wydział Pocztowy do Skarbu gotowizną złp. 48 697.

Użył na budowle pocztowe za upowa-

źnieniem Rządu dnia 27 Kwietnia r. z. sposobem pożyczki z następnych dochodów zwrócić się maiącey złp. 101,303.

Nakoniec Dyrekcyia Poczt załatwiła wszelkie swego wydziału zaległe rachunki do r. 1817 oraz i bieżące, i Głowney Izbie Obrachunkowey podała, a samych pism Rządowych od opłaty wolnych przesłała podług oszacowania za złotych przeszło dwa miliony trzykroć sto tysięcy.

Stan funduszów i wydatków całego wydziału Administracyi wewnętrzney kraiu, oddzielne tabelle wyiaśnią.

Wydział Woyny.

Niezmordowana gorliwość Jego Cesarzewicowskiey Mci Wielkiego Xcia Konstantego Naczelnego Wodza, czuwała ciągle przez te upłynione dwa lata nad udoskonaleniem woyska pod wszelkiemi względami. Znawcy będą w stanie ocenić ile też woysko zyskało widząc postęp każdey broni, dokładność służby wewnętrzney, iednostayność doskonała w obrotach, oraz stopień ukształcenia tak żołnierzy iak officerów.

Nie pozostaie więc Radzie Stanu iak tylko złożyć Waszey Cesarsko-Królewskiey Mości obraz Administracyi woyskowey i korzyści przyniesionych dla kraiu przez ściśłe wykonanie i udoskonalenie przepisów, oraz przez oszczędność we wszelkich gałęziach służby zaprowadzoną.

Powiększenie wynagrodzenia za dostarczane podwody dla Woyska.

Stanowiąc wynagrodzenie za dostarczane podwody dla woyska, starano się ulżyć mieszkańcom kraiu, lecz opłata złotego iednego na milę za podwodę parokonną zdawała się bydź za małą i niewyrownywaiącą pracy.

Stosownie do petycyi Izb Seymowych rozkazałeś Wasza Cesarsko-Królewka M. powiększyć to wynagrodzenie w proporcyi assygnowanego na ten przedmiot funduszu. Od 1go Stycznia 1820 płaci się od mili po złotym iednym i groszy piętnaście za podwodę parokonną. Znacznie zmnieyszyła się liczba podwód, które corocznie mieszkańcy dostarczać byli obowiązani, tak przez obostrzenie przypadków, w których woyskowi maią prawo tychże domagać się, iak rownież prez dozwolenie przewożenia zapasów woyskowych wodą, tam gdzie tego mieyscowość dozwala.

Spotrzebowanie przez woysko sukna w Polsce robionego.

Wielość sukna dla woyska potrzebna wyprowadzała corocznie z kraiu około dwóch milionów złp. wzrost fabryk kraiowych ściągnął na siebie uwagę Jego Cesarzewicowskiey Mości Wielkiego Xcia, który rozkazał, ażeby dostawcy sukna materyiał ten odtąd z fabryk kraiowych pobierał; w tym więc sposobie, zrobiono już kontrakty na lat dwa. Nie ma więc teraz potrzeby sprowadzać sukna z obcych kraiów, wyiąwszy niektóre iasne kolory potrzebne na wyłogi. Ta potrzeba ustanie również, skoro Kommissyia woyny przekonaną będzie, że farbiernie kraiowe są w stanie dostarczać kolorów iasnych równie pięknych iak trwałych na potrzebę woyska.

Utworzenie zakładów Remonty.

Wasza Cesarsko-Królewska Mość raczyłeś zezwolić, ażeby zakłady remonty dla Kawaleryi Polskiey w Rossyi ustanowionemi zostały; z tego zezwolenia widoczne wynikły pożytki, które ieszcze przez osobne rozporządzenie Jego Cesarzewicowskiey Mości Wielkiego Xcia zwiększonemi zostały. Jazda Polska w lepsze tym sposobem opatrzona iest konie i bez wątpienia w krótkiem bardzo czasie w naypięknieyszym znaydować się będzie stanie.

(*Dalszy ciąg potem.*)

Z Peterzburga d. 10 Października, d. k.

Liczne gmachy wznoszą się w stolicy tuteyszey, dowodząc wspaniałości Monarchy, nieszczędzącego starań i kosztów dla upięknienia stolicy swey, usprawiedliwiaią oraz to podziwienie powszechne, którem każdy z patrzących na nie przeiąć się musi; przedmioty bowiem noszące piętno wielkości i gustu, koniecznie i zewsząd budzić będą to uczucie w duszy człowieka.

Pomiędzy tylu pomnikami, które unieśmiertelnić maią szczęśliwe panowanie

Alexandra I. tak obfite w świetne wydarzenia, przeistoczenie kościoła Izaaka, będzie zapewne naywspanialszym. — Sprawiedliwie dziwi się podróżny granitowym słupom podtrzymującym kratę ogrodu letniego; iest to nader kosztowny i rzadki zbiór pięknie wykształconych granitów i prawdziwych znawców wprawia w zadumienie. Anglik ieden co był przypłynął na okręcie z Londynu dla widzenia Petersburga, gdy się im przypatrzył, nie chciał nic więcey widzieć i powrócił zaraz do oyczyzny wyrzekłszy tylko: dosyć widziałem! Lecz czemże są pomienione słupy, gdy ie porównamy z temi, które sie teraz przysposabiaią do ozdoby kościoła Izaaka! Każdy z nich na osobnem postawiony mieyscu, mógłby za naypięknieyszy służyć kolos. Są to granitowe olbrzymy, bez piedestała ośm sążni wysokie, a przeszło trzy maiące obwodu. Dziwi się i zdumiewa człowiek poglądaiąc na te głazy. Nadludzkiey zdaie się trzeba siły, aby te góry kamienne z mieysca dźwignąć, a przecież 200 wiorst przeszło zrobiły drogi i już ukształcone, wkrótce się uszykuią w szereg. Wielbiciele starożytnych pomników! Miłośnicy dawnych zabytków sztuki budownictwa! co z zachwyceniem przesadzone czytacie opisy, przypatrzcie się teraz stolicy Cesarza Alexandra, nasycicie waszę ciekawość, oko się wasze napatrzy dziwów rzeczywistych, a wymowne wasze pióro, prześle do naypóźnieyszych pokoleń wiadomość o cudach, za szczęśliwych Alexandra I. rządów zdziałanych. — Pan de Montferrand, Architekt J. C. M. i Kawaler legii honorowey, któremu Nayiaśnieyszy Pan poruczył wykonanie swego w tey mierze przedsięwzięcia, podał Kommissyi przeznaczoney do kierowania temi pracami, ciekawą notę względem wyrobienia i sprowadzenia trzydziestu sześciu słupów granitowych, maiących zdobić weyście tey świątyni. Z tego to pisemka krótkiego wprawdzie, lecz dokładnego, wyczytuiemy i dowiaduiemy się, iakich sposobów i sił pomyślnie użyła mechanika, do wydobycia i sprowadzenia ze środka Finlandyi tych olbrzymów kamiennych. Podobna praca za cudowną uważana była w starożytności, u nas przecież chociaż co dzień się odbywa, nikt na nią szczególnieyszey nie zwraca baczności. — Aby dać o słupach pomienionych dokładne wyobrażenie, trzeba ie porównać, z przedmiotami tego rodzaiu w starożytności. Kolumna Alexandryyska nazwana kolumną Pompeiusza, iest naywiększą z znaiomych. Jest ona z iedney sztuki granitu czerwonego 67 stóp 4 cale i iedenaście 1/2 linii wysoka (według miary Angielskiey). Słupy zatem kościoła Izaaka pierwsze po niey trzymaią mieysce; maia bowiem wysokości 56 stóp. Po tych dopiero, naywiększą granitowa kolumna z iedney sztuki, iest ta, którey ułomki znayduią się koło Monte citorio w Rzymie. Była ona wysoka 52 stopy i 4 cale. Za tą następuią słupy Panteonu w Rzymie, i t. d.

Opisanie kościoła Izaaka i plan iego z dwoma rycinami kolorowanemi, znayduie się u Xięgarza dworu Pana St. Florent.

Z Paryża d. 28 Października.

Z powodu zbliżaiących się obiorów wydał Król odezwę, w którey między innemi wyraził: " Francuzi, oddalcie od szlachetnego powołania deputowanych wzniecaiących niespokoyność, niezgodę, niesłuszną nieufność przeciw moiemu Rządowi, mey rodzinie i mnie samemu; i gdy

apytaią się dla czego ich odrzucacie? wystawcie im ową przed pięciu laty tak bardzo uciśnioną Francyią, która podniósłszy się potem cudownym sposobem, zbliża się do chwili, w którey odbierze nagrodę ofiar swoich, zobaczy zmnieyszone podatki i ciężary; powiedzcie im: teraz gdy wszystko zakwita, wszystko odradza się w oyczyznie, chcecież przez wasze nierozsądne, marzenia lub przewrotne zamiary wystawic na traf wasze kunszta, wasz przemysł, płody waszey ziemi, życie waszych dzieci, pokoy domowy, zgoła szczęście, ktorego wam wszystkie na ziemi ludy zazdroszczą? Ze wszystkich stron mnostwo nastręca się waszem obiorom obywateli, którzy są szczeremi i gorliwemi przyiaciołmi konstytucyi, przychylnemi tronowi i oyczyznie, zarowno brzydzący się despotyzmem iak anarchiią. Wybrani przez was deputowani przywrocą zemną porządek, bez którego żadna społeczność istnieć nie może. Połączona z swoim Królem Francyia stanie się przeciw wszelkim napaściom bezpieczną. Duch tylko fakcyi zaszkodzić iey może. Francuzi! daliście mi niedawno dowody pięknych waszych i szlachetnych uczuciów; dzieliliście zemną radość, którą udarowała mnie i moią rodzinę Opatrzność. Niechay ten zakład trwałości Dynastyi, który Niebo nadało Francyi, będzie razem szczęśliwym zakładem połączenia tych wszystkich, którzy pragną utrzymania instytucyy, które wam nadałem, a z niemi porządku, pokoiu i szczęścia oyczyzny.,,

Wiadomo iest, wyraża iedno z pism tuteyszych, że Bankierskie domy tuteysze Lafitte i Hubbard należą do zawartey z Hiszpaniią o 200 mill. realów pożyczki. Co za nowy dowod wzrostu naszey oyczyzny! Przed kilku laty musieliśmy za granicą szukać kredytu, a teraz daią go nasi kupcy Hiszpanii.

Jenerał Merlin, syn byłego członka dyrektoryiatu, ścigany iest listem gończym, dla stawienia go przed sądem przysięgłych iako należącego do ostatniego spisku.

Pułkownik Brice, który z Niderlandów do Francyi przyprowadzony został, otrzymał zaraz wolność iak tylko wszedł na ziemię Francuzką.

P. Mollien, który podług pism tuteyszych pisać miał z Tombuktu, oznaymuie, iż od 18 miesięcy nie wyieżdżał z Paryża.

Sławny nasz Kompozytor muzyczny Boieldieu otrzymał od Cesarza Rossyyskiego za przesłane temu Monarsze papiery swoie pierścień brylantowy.}

Z Lizbony d. 21 Października.}

Onegday zawinął do portu tuteyszego Angielski okręt Zemsta o 74 działach pod Kap. Maitland powracaiący z Rio-Janeiro, który przywiozł Marszałka przy boku Królewskim Beresforda, to iest, że od samego tylko Króla odbiera rozkazy. Lecz Marszałek ten zapożno iuż przybył. Naywyższy Rząd tuteyszy donieść mu kazał, iż nie może dozwolic mu na ląd wysiąść i zabronił wszelkiego z nim związku. Cały brzeg osadzony natychmiast woyskiem został i działowe łodzie strzegą iego okrętu. Na uyście Tagu przybyła fregata Francuzka; lecz nie wiadoma przyczyna iey przybycia.

Panuie tu naywiększa spokoyność. Dziś wykonywana iest przysięga nowemu Rządowi. Niektórzy Panowie nie używaią teraz innych sukien iak tylko z fabryk kraiowych.

DODATEK DO Nro 92. GAZETY KRAKOWSKIEY

Z KRAKOWA DNIA 15 LISTOPADA 1820 ROKU WE SRODĘ

Z Berlina d. 7 Listopada.

Nayiaśnieyszy Król nasz poiechał d. 4 b. m. o godzinie w pół do 7mey z rana do Opawy. Tamże poiechali Jenerał major Witzleben, jenarał adjutant J. K. Mci i tayny gabinetowy Radca Albrecht.

Z Madrytu d. 16 Października.

Mowią, iż siedmiu sprawców spisku w Burgos, pomiędzy któremi Hr. Echevart i Kanonik Barrios, na śmierć skazanemi zostali.

Na onegdayszem posiedzeniu Stanów rozpoczęło się roztrząsanie proiektu do ustawy względem patryiotycznych towarzystw, który iest następuiącey osnowy: 1) Wszyscy Hiszpanie maią wolność mowienia o sprawach publicznych, iednak pod ograniczeniem i odpowiedzialnością, które ustawy przepisuią; 2) Aże do tey wolności nie potrzebne są schadzki pod nazwiskiem towarzystw, konfederacyi, patryiotyczney junty lub pod innem nazwiskiem, przeto zaraz ustać maią; 3) Osoby chcące się na przyszłość zgromadzać dla naradzenia o sprawach publicznych, mogą to uczynić, ale za dozwoleniem władzy mieyscowey, która iest za ich nadużycie odpowiedzialną i może takowego zgromadzenia zabronić; 4) Zgromadzone tym sposobem osoby, nie mogą stanowić korporacyi, mowić w imieniu ludu i korrespondować z innemi zgromadzeniami. Pierwszy artykuł tey ustawy został iako niepotrzebny odrzucony, ponieważ konstytucyia zapewnia wolność mowienia o sprawach publicznych, a drugi większością 100 głosów przeciw 44 przyięty, co zaręcza przyięcie całego proiektu, który naywiększe sprawił wrażenie w publiczności.

Król miał odmowić sankcyi uchwale Stanów względem zniesienia zakonów. — Tuteyszy Nuncyusz Papiezki protestował się przeciw uchwałom Stanów względem duchowieństwa.

Z Londynu d. 27 Października.

Na posiedzeniu wyższey izby dnia 23 Lord Harowby zdał izbie w imieniu tayney kommissyi sprawę o korrespondencyi między Pułkownikiem Brown i P. Powell względem wyprawienia z Anglii Kastellego i złożył dotyczące się papiery

a stole, z których okazuie się, że nie można spodziewać się powrotu Rastellego, ponieważ iest słaby i sprzykszył mu się pobyt w Anglii, i że wysłany do Medyolanu został, dla pomożenia Pułkownikowi Brown do wyszukania przeciw Królowey nowych świadków. — Fanchette Martini z Mauge zeznała, że de Mont mówiła do niey z wielką pochwałą o Królowey, dodaiąc, iż otoczoną iest szpiegami i niemiała oprócz zmarłego Króla nikogo za sobą. Lecz nie może przypomnieć sobie w którym to działo się czasie i roku. — William Leman, pisarz P. Vizard, doniósł izbie o swey rozmowie z Baronem Eude, że był skłonny do udania się do Anglii, ale nie mógł otrzymać pozwolenia od swoiego Pana, W. Xięcia Badeńskiego. Z złożonych atoli przez Ministrów izbie listów z Rządem Badeńskim okazuie się, iż W. Xiąże dozwolił Baronowi Eude udać się do Anglii, ale on wymawia się słabością zdrowia. P. Brougham oświadczył potem, iż dla nie stawienia się tak ważnego świadka zaKrólową, nie może ciągnąć daley obrony. — Jeneralny Instygator rzekł, iż na niego teraz koley stawić świadków przeciw świadkom Królowey, na co Lord Kanclerz zezwolił. Instygator żądał potem czasu do sprowadzenia Pułkownika Brown, a tymczasem chciał innych wprowadzić świadków, któremu żądaniu oparli się w długich mowach PP. Brougham i Denman. — D. 24 za zdaniem Lorda Kanclerza nie zezwoliła izba na żądanie J. Instygatora, poczem badany był Kapitan Briggs przez Jeneralnego Prokuratora. Zeznał on, iż powiadał mu Porucznik Hownam, że przy upadnieniu do nóg prosił Królowey, aby Bergamiego nie przypuszczała do swoiego stołu. Jen. Instygator oświadczył potem, iż niema żadnych więcey świadków do stawienia. Tu P. Denman rozpoczął rozbiór zeznań wszystkich przeciw Królowey świadków. Zastanowił się naydłużey nad zeznaniami de Mont, Maiocchi i Sacchi, i twierdził, że są przez świadectwa za Królową zupełnie zbitemi. Przywiodł okoliczności przed wsiądzeniem Królowey na okręt, okazał niedorzeczność, iż wzięto na świadków oddalonych służących, naprzód Maiocchi i de Mont, a potem Petruchi i Rastelli, którzy tak sromotne zeznali rzeczy, iż nawet obrażony i zastaiący na uczynku żonę swoią mąż nie śmiałby w gniewie tego powiedzieć. - Z dziejów Rzymskich zastósował do Królowey postępek Nerona przeciw iego żonie Oktawii, i zakończył rzecz swoią temi słowy: " Jeżeli Panowie przywłaszczyliście sobie moc Boską, dla doyścia taiemnic prześladowaney waszey Królowey, tedy powinniście także iść za przykładem sprawiedliwości, dobroci i mądrości tego miłosiernego Boga, który rzekł do przekonanego nawet zbrodniarza: "Jeśli niema oskarżyciela, któryby cię potępił, ia ci przepuszczam, idź, a więcey nie grzyż. „

Doktor Lushington mówił po P. Denman, i usiłował w krótkości wyszydzić świadectwa przeciw Królowey i upstrzył swoią mowę wielu żarcikami. — Jeneralny Prokurator zabrał potem głos odpowiedni na mowy za Królową, i usiłował dowieść, iż niewinność Królowey nie iest ieszcze stawionemi świadkami udowodnioną. — O godzinie 1 z południa doniósł P. Brougham izbie, iż właśnie odebrał originalne listy Barona Ompteda, które

pisał do młodszey Maryi de Mont, usiłuiąc ią i inne służące obietnicami do fałszywego świadectwa przeciw Królowey nakłonić. Dodał, iż składa ie na zbicie podania Jen. Prokuratora, dla czego nie złożono żadnego świadectwa względem postępowania Barona Omptedy. Jen. Prokurator rzekł, iż zapożne iest to świadectwo, ponieważ obrona Królowey iuż ukończoną została. Hr. Liwerpool sądził, iż lubo lkkolwiek ważne są te papiery, P. Brougham nie powinien był przerywać mowy Jen. Prokuratora. Lord Holland i Margr. Landsdown utrzymywali, iż P. Brougham powinien był te papiery izbie złożyć. Na tem ukończyła się z tego powodu rozprawa. Jen. Prokurator oddalił się na chwilę dla wypocznienia; powrócił w pół godziny i czytał daley swą mowę.

Panna Eliza Fitz-Clarence, córka Królewica Xięcia Klarencyi, z małżeństwa z Panią Jordan, zaślubioną została z pierwszym Hrabią Szkockim Krrol.

Podług naynowszych doniesień z południowey Ameryki Bolivar odrzucił wszystkie z strony Hiszpańskiey propozycyie, i rozpoczął na nowo woynę. Santa Martha i Kartagena zostały przez iego woyska oblężone, i sądzą, iż niepotrafią długiego czynić odporu.

Dnia 13 i 14 *Listopada* 1820.
Cena zboż różnego gatunku na Targu w Krakowie sprzedawanych.

Korzec	1. Zł.	gr.	2. Zł.	gr.	3. Zł.	gr.	4. Zł.	gr.
Przenicy	22	—	21	—	19	—	18	—
— Zyta	15	—	14	—	13	15	13	—
— Jęczmienia	9	20	9	—	8	15	8	—
— Owsa	6	—	5	15	5	—	4	15
— Jagieł	28	—	26	—	24	—	23	—
— Grochu	10	—	9	—	8	15	8	—
— Rzepaku	18	—	17	—	16	—	15	—

W Gdańsku dnia 3 Listopada.
Łaszt 30 Korcy wynoszący.

Przenicy	od Złp.	540	do	800.
Żyta	— —	340	—	380.
Jęczmienia	— —	260	—	300.
Owsa	— —	260	—	400.
Grochu	— —	380	—	420.

Bieg Pieniędzy
W Krakowie d. 13 Listopada.

Czer. Zł. Holl: monetą Courant	Złp.	19	gr. 20
— detto Cesarski	—	19	— 15
Fryd. Pruskie	—	34	— —
Luidor	—	37	— —
zoto frankowy	—	32	— 15
Szeiny Wiedeńskie za 100	—	231	— —
Złoty ryński Szeinami .	—	1	— 21

TEATR NARODOWY.

W Niedzielę, to iest: d. 12 Listopada r. b daną była Opera baieczna z tańcami ułożonemi przez P. Couder z muzyką K. Kurpińskiego w 2 aktach, pod nazwiskiem: *Czaromysł.* — Poprzedziła Komedyia nowa z francuzkiego w 1 akcie, pod nazwiskiem: *Skutki Reduty.*

Jutro zaś we Czwartek, 16, dana będzie nowa Komedyio-Opera w 2 aktach przez L. A. Dmuszewskiego napisana, pod nazwiskiem: *Andrzey Morsztyn.* — Poprzedzi nowa Komedyia w 1 akcie z francuzkiego przez PP. Delestre, Poirson, Melesville; tłómaczenia B. Kudlicza, pod nazwiskiem: *Zielony Człowiek.*

DONIESIENIA.

Trybunał I. Instancyi M. W. Krakowa i iego Okręgu podaie do publiczney wiadomości, iż gdy licytacyie: 1) Domu pod L. 326 przy ulicy Szewskiey, do Agneszki Sadowskiey i iey dzieci Wincentego Sadowskiego i Anny Lachowskiey na dzień 6ty. 2) Domu pod L. 619 do Jerzego Wiatrowicza po zmnieyszeniu ceny szacunkowey do złp 1215 gr. 5. — i Domu pod L. 620 przy ulicy Bożaney do Grzegorza i Katarzyny Zielińskich po zmnieyszeniu ceny szacunkowey do złp. 516 gr. 20 na dzień 14ty, tudzież 3) Domu pod L. 277 i 278 przy ulicy Gołębiey do Sukcessorów: Dominika i Rozalii Bro-

kiewiczów należącego, po zmnieyszeniu także ceny szacunkowey do złp. 647 gr. 12 na dzień 17ty Października r. b. rozpisane, dla braku licytantów do skutku nie doszły: przeto nowe termina do odbycia rzeczonych licytacyi: 1) Domów Nr. 326 po zmnieyszeniu ceny szacunkowey do połowy, to iest: do złp: 792 i Nr. 620 na dzień 28 Listopada r. b. — 2) Domów Nr. 619 i 277 i 278 na dzień 1 Grudnia r. b. wyznacza, a to pod warunkami poprzednio iuż kilkokrotnie ogłaszanemi. — W Krakowie d. 17 Października 1820.

Bernard Dwernicki.
Skarzyński, Sekr.

Nr. 31985. Wydział Skarbowy. Nr. posiad: Ogól: 1514.

Kommissyia Woiewództwa Krakowskiego.

Z powodu kończącey się w roku bieżącym Entrepryzy dostawy Materyałów Piśmiennych dla tuteyszey Kommissyi Woiewódzkiey, oznacza się dzień 5 Grudnia 1820 do odbycia licytacyi o rożną dostawę tychże z dniem 1 Stycznia 1821 r. rozpoczynaiącą się; i dla tego Kommissyia Woiewództwa Krakowskiego wzywa ninieyszym będących w chęci przyięcia takowey Entrepryzy, aby się na oznaczonym terminie w Biórze przerzeczoney Kommissyi w godzinach rannych stawili, gdzie znaymniey podaiącym, zawarty będzie kontrakt przed Notaryuszem Publicznym na odstawę następnie wyszczególnionych mniey lub więcey potrzebnych materyałów, a mianowicie:

Papieru białego Regestrowego Ryż			40.	Igieł papierów . .		—	20.
— Konceptowego dużego		—	200.	Papieru naywiększego formatu zwanego Medyan Regal Rysunkowego liber			4.
— Regestrowego .		—	100.				
— Konceptowego małego		—	100.				
— Kancellaryinego małego		—	100.	Papieru welinowego . Ryżę			1.
— Tabellarycznego .		—	20.	— do pakowania		—	50.
— Kolorowego . .		—	10.	Kadzidła funtów . .		—	6.
Płótna do pakowania łokci .		—	1000.	Swiec łoiowych kamieni .		—	30.
Atramentu czarnego garcy .		—	50.	— woskowych .		—	15.
— Czerwonego .		—	2.	Oleiu do lamp garcy . .		—	30.
Laku funtów . . .		—	100.	Jedwabiu czerwonego z białym kręconego funtów .		—	4.
Piór paczek . . .		—	1000.				
Opłatków kóp . . .		—	60.	Szczotek do zamiatania sztuk .			4.
Ołowków czarnych tuzinów		—	70.	Kałamarzy szklanych dużych sztuk			10.
— Czerwonych .		—	50.	Piaseczniczek szklanych dużych sztuk			10.
Szpagatu funtów . ,		—	200.	Lichtarzy tombakowych lanych sztuk			10.
Nici szarych motków . .		—	100.	Szczypców			10.
— białych . .		—	50.	Nożyczek do papieru. . . .			12.

Materyały te o ile, z przedstawionych prob przez maiących chęć licytowania, zdatne do użycia okażą się, ile możności z fabryk kraiowych, przyięte będą.

Każden licytuiący vadium 600 złp. przed rozpoczęciem licytacyi w gotowiźnie złożyć winien będzie, które do ukończenia Kontraktu, od osoby odpowiedzialność i kredyt posiadaiącey, w skarbie pozostaną; Staroz.. zaś przy licytacyi utrzymuiący się, kaucyi legalney na zabezpieczenie dostawy złp. 3000 złożyć będą obowiązani. Co do dalszych warunków o tych w Biórze Kommissyi tuteyszey przekonać się można.

W Kielcach dnia 30 Października 1820 r.

Wielogłowski, Prezes.
Zamoyski, Sekr. Jen.

Podpisany Notaryusz w moc Rezolucyi Trybunału I. Instancyi W. M. Krakowa z dnia 1020 Listopada r. b. do L. 3234 wydaney uwiadomia Publiczność, że Ruchomości po ś. p. Maryannie Kłossowskiey pozostałe iako to: Srebra, Meble. Zwierciadła, Suknie, Stroie, Stolarszczyzna i różne Sprzęty domowe żelazne, miedziane, blaszane przez publiczną Licytacyą w dniu 20tym Listopada r. b. o godzinie 10tey ranney w Kamienicy przy ulicy Sławkowskiey pod L. 445 za gotową zapłatę sprzedawane będą, a po tey ukończeniu Ruchomości, to iest: Garderoba po niegdyś ś. p. Franciszku Warchok czyli Warcholińskim pozostałe, w skutek Rezolucyi Trybunału z dnia 19 Września 1820 r. pod L. 2319 wydaney. — W Krakowie d. 11 Listopada 1820.

J. Rogalski, Notaryusz.